

KÜLTÜREL MİRAS KAPSAMINDA ANADOLU'NUN İLK TÜRK DESTANI SEYYİD BATTAL GAZİ

SEYYİD BATTAL GAZİ THE FIRST TURKISH EPIC OF ANATOLIA WITHIN THE SCOPE OF CULTURAL HERITAGE

Doç.Dr. Sevcan YILDIZ

Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Antalya/ Türkiye,
sevcanyildiz@gmail.com. ORCID ID: 0000-0003-2066-1941

Öğr. Gör. Dr. Yasemin BİLİŞLİ

Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Antalya/ Türkiye,
yasemin@akdeniz.edu.tr. ORCID ID: 0000-0001-9272-9568

ÖZ

Geçmişini bilmek; bireyi ve toplumu anlamak bakımından son derece önemlidir. Geçmiş, bir yandan bugünü zenginleştirirken öte yandan geçmişten alınan derslerle daha iyi bir geleceğe imkan sağlamaktadır. Geçmişten günümüze aktarım, kültür yoluyla olmaktadır. Bu bağlamda kuşaklararası iletişimi sağlayan kültürel miras, geçmişle gelecek arasında bağlantı kurup, aidiyet bilinci yaratmaktadır. Milli kültür ve milli bilinç öğeleri kültürel olgular sayesinde nesilden nesile aktarılarak günümüze kadar ulaşmıştır. Milli kültürün zengin hazinelerinden biri olan destanlar da, geçmişten günümüze toplumların yaşam biçimi, temasta olduğu toplumlar ve geçim kaynakları gibi konularda bilgiler aktarmaktadır. Millet toplumsal genlerinin kodlarını ve sosyokültürel yaşantıları ile ilgili verileri taşıyan destanlar ait oldukları milletlerin geleneklerinden, yaşam biçimlerinden ve inançlarından izler taşımaktadır. Destanlar bir milletin dünyaya bakışını ve dünyayı algılayışını içermektedir. Bu çerçevede destanların milli olmalarının yanında ait oldukları milletlerin kültürlerinin de taşıyıcıları oldukları söylenebilmektedir. Birçok millet milli destanlardan ilham alarak milli benliklerini ortaya koymaktadırlar. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda bir milletin hafızası olarak da değerlendirilebileceğimiz destanları incelemek, o toplumun kültürünü anlamak ve onu yorumlamak açısından oldukça önemlidir. Bu düşünceler ışığında; çalışmada, destan kavramı kültürel miras kavramı bağlamında değerlendirilmiş olup amaç, Seyyid Battal Gazi destanını kültürel miras açısından değerlendirmektir. Anadolu'da teşekkül etmiş ilk Türk destanı olması ve Seyyid Battal Gazi Destanı'nın Türklerin Anadolu'ya yerleşerek Anadolu'yu yurt olarak benimsemelerinin, Anadolu'yu, vatan yapmalarının; buralarda daha önce yaşamış olan bireyleri Türk-İslam sentezi ile yeni bir millet yapmalarının destanı olması nedeniyle Seyyid Battal Gazi destanı tercih edilmiştir. Ayrıca Seyyid Battal Gazi destanında, Müslümanlığın yayılma sürecinde İslamiyet'e dayalı öğelerin ve İslamiyet'in yayılması da ön plana çıkmaktadır. Bu bakımdan Seyyid Battal Gazi Müslümanların kahramanı olarak sembolleştirilmiştir. Türklerin Anadolu fetihleri ile başlayan ve Türklerin Bizanslılarla yaptığı savaşlar sonucunda doğan Seyyid Battal Gazi destanı, inancını yaymak için savaşan bir kahramanın destanıdır. Türkler, Türk-Bizans mücadeleleri sürecinde bu kahramana gazilik unvanını vermiş, aynı zamanda Hz. Muhammed'in soyuna bağlayarak "Seyyid" sıfatını da vererek bu unutulmaz kahramanı Seyyid Battal Gazi adıyla sembolleştirmişlerdir. Bir millete ait olan bireyler milli birlik içinde nereden geldikleri, geçmişleri ile sahip oldukları özellikler ve bu değerleri ile gelecekte neleri yapabilecekleri hakkında fikir sahibi olmaktadır. Böylece milli kültürlerini nesilden nesile aktararak kültürel miras olarak gelecek kuşaklara taşıma imkânı bulmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında kültürel miras oluşturmada

destanların ve dolayısıyla Seyyid Battal Gazi destanının önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. Bu düşünceler çerçevesinde Türk kültürel zenginliğinin temel eserleri arasında önemli bir yere sahip olan Seyyid Battal Gazi destanı, geçmişimizin temel değerlerini açıklıkla ortaya koymanın gelecek için yol gösterici olacağı görüşünden hareketle farklı bir bakış açısıyla incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Destan, Battal Gazi, Seyyid Battal Gazi, Milli Kültür

ABSTRACT

Knowing the past is crucial for understanding the individual and society. The past not only enriches the present, but also provides an opportunity for a better future via lessons taken from the past. Transfer from the past to the present occurs via culture. In this context, cultural heritage which provides intergenerational communication connects the past with the present and creates a sense of belonging.

National culture and national consciousness elements have reached the present day by being passed down from generation to generation via cultural phenomena. Epics which are among the rich treasures of the national culture, relay information from the past to the present regarding issues such as lifestyle of societies, others societies they are in touch with and their means of living. Carrying data related to the codes of social genes and sociocultural experiences of nations, epics have the traces of traditions, lifestyles and beliefs of their nation.

Epics contain the world perspective and world perception of a nation. In this context it can be asserted that epics are not only national, but they also carry the culture of their nation. Many nations create their national identity by inspiring from national epics. Considering all these, it is crucial to examine epics which may also be evaluated as the memory of a nation in terms of understanding and interpreting the culture of that society. In the light of these thoughts, the study assessed the epic concept within the scope of the cultural heritage concept for the purpose of evaluating the Seyyid Battal Gazi epic in terms of cultural heritage. The Seyyid Battal Gazi Epic was chosen because it is the first Turkish epic to have ever been composed in Anatolia and also the Seyyid Battal Gazi Epic tells the story of the Turks settling in Anatolia, adopting Anatolia as a homeland and making individuals, who had already been living on these territories, the part of a new nation via the Turkish-Islamic synthesis. Also, the Seyyid Battal Gazi Epic gives prominence to Islamic elements and the spread of Islam. In this respect, Seyyid Battal Gazi is symbolized as a Muslim hero. The Seyyid Battal Gazi Epic which starts with the invasion of Anatolia by the Turks and the wars of the Turks against the Byzantines, is the epic story of a hero who fought to spread his faith. The Turks entitled him as a veteran in the process of Turkish-Byzantine struggles and also added the attribute "Seyyid" to his title, connecting him to the ancestry of the Prophet Mohammed and symbolizing this unforgettable hero with the name Seyyid Battal Gazi. Individuals in a nation have an opinion about where they come from, their past, their properties and what they may do with these values in the future within the national unity. Thus, they have the opportunity of passing their national culture down from generation to generation as a cultural heritage. Considering from this point of view, it is seen that epics and thus the Seyyid Battal Gazi Epic play a key role in creating a cultural heritage. Within the frame of these thoughts, the Seyyid Battal Gazi Epic which has an important place among the basic works of the Turkish cultural richness, was examined from a different point of view on the basis of the opinion that clearly revealing the basic values of our past will be guiding for the future.

Key Words: Cultural Heritage, Epic, Battal Gazi, Seyyid Battal Gazi, National Culture

Giriş

Kültür kavramı, insan topluluklarının ayırt edici başarılarını içeren, nesilden nesile sembollerle aktarılan, gizli ve açık şablonlardan oluşmaktadır. Geleneksel fikirler ile geleneksel fikirlere bağlı değerler kültürün temelini oluşturmaktadır (Edson, 2004: 335). Miras kavramı, nesillerin kendinden sonra gelen nesillere bıraktığı emanetler olarak tanımlanmaktadır (Aliağaoğlu, 2004: 51).

Kültürel miras kavramı ise insanoğlunun varoluşundan günümüze yaşadığı, biriktirdiği, anlamlandırdığı, etkileşimde bulunarak geliştirdiği ve bir yandan varlığını sürdürürken öte yandan, artırarak ve kendinden sonraki nesillere aktararak sürekliliğini sağladığı veriler dizisi olarak tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle insanın varlığının kanıtı, yaşam karşısındaki duruşu olarak değerlendirilebilmektedir. Kültürel miras kavramı, Paris'te 17 Ekim-21 Kasım 1972 tarihinde imzalanan "Dünya Kültür ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme" aracılığıyla literatüre girmiştir. Bu sözleşme kapsamında kültürel miras, anıtlar ve beldeler olarak iki başlık altında tanımlanmıştır. Bu çerçevede;

- Anıtlar: Arkeolojik nitelikteki yapılar, bilim, tarih ve sanat açısından istisnai evrensel değerler olarak değerlendirilen mimari eserler, anıtsal heykeltıraşlık ve resim alanındaki önemli eserler ile mağaralar, kitabeler, bina ve bina kalıntıları; dini yapılar ve şatolar, özellikli evler, Beldeler: İnsan veya insanla beraber tabiatın birlikte yaptığı işlemler, etnolojik, estetik, tarihsel ve antropolojik açıdan arkeolojik kitabeler, mağara yaşam alanları ile tarihsel, sanatsal ve bilimsel bir gözle incelendiğinde ileri benzersiz evrensel değerler olarak nitelendirilen farklı ya da birleşik yapı toplulukları olarak belirtilmiştir.

Öte yandan kültürel ve tarihsel çekiciliklere ilişkin bir başka sınıflandırılmada ise kültürel miras üç başlık altında tanımlanmıştır;

- Dini, siyasi veya mitolojik olayların gerçekleştiği alanlar,
- İbadethaneler, şatolar ve diğer yapılardan çeşitli özellikleri ile ayrılan evler,
- Geçmişin izlerini üzerinde taşıyan tüm yapılar ve kalıntılar bu kapsamda değerlendirilmektedir (Sönmez, 2008: 25-26).

Toplumun özelliklerini yansıtması nedeniyle geleneksel mimarinin özel bir yeri bulunmaktadır. Bu durum ürün çekiciliğini de arttırmaktadır. Düzenli bir yapıya sahiptir. Aynı zamanda güzel ve ilgi çekicidir. Zamanının ürünü ve insan eseridir. Toplumun geçmişinin belgesi iken çağdaş yaşamın da ilgi odağıdır (ICOMOS, 2008: 65).

Kültürel miras soyut ve somut olmak üzere iki ana başlıkta incelenmektedir. Anıtlar, tarihi olayların meydana geldiği yerler, beldeler, binalar ya da bina kalıntıları ile arkeolojik sitler somut mirası oluşturmaktadır. Soyut kültürel miras, sözlü örf ve adetler, müzik, dans, dil ve kültürün somut özelliklerinin bütünü ile ilişkili tüm verileri içinde barındırmaktadır. Soyut kültürel miras, sözlü olarak veya ifadelerle aktarılmaktadır ve bu süreçte da zamanla değişime uğramaktadır (Edson, 2004:335).

Kültürel miras kişilerin kendilerini onaylama, yenilikleri izleme ve tecrübe kazanma ihtiyaçlarını giderirken öte yandan kişilerin bir yere ait olma duygusunu da ön plana çıkartmaktadır (Henderson,

2002: 255). Tüm bunlara ek olarak; kültürel miras, bilgileri ziyaretçiye aktarma yeteneğiyle, bilgiyi kontrol etme yeteneğini de başarmıştır (Apostolakis, 2003: 797).

Aynı antik kent veya tarihi değer farklı kişilerce farklı şekillerde algılanmasının temel sebebi kişilerin, kimlik, tecrübe, örf-anane ve diğer sosyo-kültürel özelliklerine göre değerlendirme yapmasıdır. Bu değerlendirmeyi yaparken bireyler köklerinden ve atalarından bağımsız düşünmemektedirler. Bundan dolayıdır ki kişiler kendilerini ve köklerini daha iyi anlamak için kültürel miras alanlarını ziyaret etmektedirler (Poria vd., 2006: 164).

Bugünü anlayabilmek için geçmişi özümsemek gerekmektedir. Geçmişi özümsemek kişisel ve toplumsal kimliği anlamak demektir. Bu davranış, geleceği anlayabilmek için anlamlı, amaçlı ve değerli bir davranıştır. Geçmişin bir başka önemi ise gelecek ile ilgili ders vermesidir. Geçmiş ne kadar iyi anlamlandırılabilirse bugün de aynı oranda zenginleşecektir. Bugünün ve geleceğin eksiklerini gidermenin tek yolu geçmişi çok iyi anlamaktır (Chronis, 2005: 214).

Toplum geçmişi ile tanınıyor ve biliniyorsa, tarihin en ihtişamlı ve görkemli görüntüsü kent dokusunda izlenmektedir. Sağlıklı bir toplumun olma yolu; değişme, gelişme ve yeni aşamalardan oluşmaktadır. Bu yol geçmişin değerlerini ve değerlerin bileşenlerini incelemeyi gerektirmektedir (Kahya vd., 2004: 57).

Yeniden üretilememeleri somut kültürel mirasın en önemli özelliklerinden biridir. Turizmden kaynaklanan fiziki tahribat nedeniyle kültürel miras alanlarının kalitesi düşmektedir. Bu da doğrudan diğer tesislerin kalitesini ve ziyaretçilerin aldığı doyumunu eksi yönde etkilemektedir. Bu nedenle kültürel miras alanlarının, ekonomik ve fonksiyonel sınırlarının idari sınırları ile örtüşmesi, gelişimlerinin sağlanması, bölgeye ait ekonomik dinamiklerin genel olarak durumunun belirlenmesi ve kentlerin korunma seviyelerinin en üst düzeylere ulaşması gerekmektedir (Russo, 2002: 168).

Kültürel miras, ister soyut ister somut olsun, geçmiş ile gelecek arasında bağlantı kuran, kimlik kargaşasını ortadan kaldıran, ait olma duygusu oluşturan, nesillerarası iletişimi sağlayan en önemli değerdir. Bahse konu değer azalması ya da yok olması, kişilerarası iletişimi ve dayanışmayı hatta aidiyet duygusunu azaltmakta ve hatta kişileri kimlik bunalımına kadar ilerletmektedir. Kültürel miras, insanlığın ortak mirası olup uluslar ötesi bir niteliğe sahiptir. Korunarak nesilden nesile aktarılması zaruridir (Kiper, 2006: 15).

Destan

Destan bir ulusun tüm varlığını; dertlerini, kederlerini, sevinç ve heyecanlarını coşturan, duygu ve düşünce örüntüsünü oluşturan varlık nedenleridir. Halkların halk olma yolundaki uğraşlarından işaretler taşımakta ve bu uğraşlarla geçmiş ve gelecek bağlantısını taze ve canlı tutmaktadır. Destanlar halkların geçmişlerindeki canlı ve diri amaçların belirli erekler halinde geleceğe taşınmasında son derece önemli olan sözlü ya da yazılı belgelerdir (Sepetçioğlu, 1990: 7).

Destan toplumu etkileyen bir olayın, önce bir kişi tarafından manzum olarak anlatılmasıyla oluşur. Zamanla söyleyen unutulur. Destan dilden dile, kuşaktan kuşağa söylenerek anonimleşir. Genellikle manzumduurlar. Tarihin bilinmeyen dönemlerinde ortaya çıkmışlardır. Destanlarda, olaylar ve kişiler

olağanüstü özellikler gösterebilir. Tarih bağlantısı olmasına rağmen mübalağalı anlatımı kişilerin olağanüstü gücü, insanüstü hayali varlıkların bulunuşu tarihle bağlantısını gölgelemektedir (Karataş, 1999: 5).

Destanlarımızdan bir kısmı İslâm'dan önce teşekkül ederken diğer kısmı İslamiyet'ten sonra doğmuştur (Timurtaş, 1990: 178).

Destanlarımızdan esas metin olarak bugüne kadar gelen çok az parça bulunmaktadır. O nedenle esas metinden ziyade konularını bazı tarih kitaplarında bulabiliyoruz. Bunlarında çoğu Türkçe değildir ve büyük bir çoğunluğu Arap, Moğol, Fars ve Çin kaynaklarıdır.

Destanlarımızın Türkçe kaynağı olarak Yazıcıoğlu Ali'nin Selçukname'si ile Ebulgazi Bahadır Han'ın Şecere-i Terakime ve Şecere-i Türk adlı eserlerinden söz edilebilir. Öte yandan Kaşgarlı Mahmud'un Dîvânü Lugâti't-Türk adlı eserinde de bazı destan parçaları yer almaktadır. Arapça kaynak olarak Mesudi'nin Müruc-uz-Zehab adlı kitabı, Farsça kaynakların başlıcaları ise, Reşidüddin'in Camiü't-tevarih'i, Firdevsi'nin Şehname'si ve Cüveyni'nin Cihan-Güşa'sıdır. Çince ve Moğolca bazı eserlerde de destanlarla ilgili kayıtlar bulunmaktadır (Timurtaş, 1990: 179).

Destanlar, ortaya çıkış ya da oluş biçimlerine göre ikiye ayrılırlar:

a. Doğal Destanlar:

Doğal destanlar üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada toplumu etkileyen önemli bir durum ya da olay bir şair tarafından manzum destan olarak anlatılmaktadır. Destanlar zamanla söyleyeni unutulmasına rağmen, dilden dile altarılarak halk dilinde yaşamını sürdürmektedir. İkinci aşamada; destanı ilk söyleyen unutulmakta, her söyleyen kendinden bir şeyler ekleyerek destanı anonim duruma getirmektedir. Son aşamada ise bir şair, halk dilinde söylenmiş olan destanın çeşitli nüshalarını toplayarak yeniden düzenlemekte ve biçimli duruma getirmektedir (Karataş, 1999: 6).

Firdevsi'nin "Şehnamesi" ile Homeros'un "İlyada" ve "Odise" adlı eserleri bu şekilde meydana gelen milli destanlara örnek olarak verilebilir (Timurtaş, 1990: 177).

b. Yapma Destanlar:

Bir şairin, toplumu etkileyen bir olayı manzum ya da nesir olarak anlattığı destanlardır. Bu destanlar belli bir süreç geçirmezler. Destanı yaratan kişinin söylediği biçimde kalırlar. Söyleyenler ya da yazarlar unutulmazlar (Karataş, 1999: 6).

Bu şekilde tespit edilen destana Finliler'in "Kalavela" destanı örnek olarak verilebilir. Fin köylüleri arasında uzun yıllar yaşayan Lönnrot isimli bir hekim, onların milli türkülerini toplayıp, sınıflandırıp, düzenleyerek Fin milli destanını bir bütün halinde ortaya koymuştur (Timurtaş, 1990: 177).

Türk destanlarının belgesel kimlik kazanamamasının sebebi, bir şair tarafından yazılmaması ve bir folklorcu tarafından derlenmemesidir. Çin, İran, Arap kaynakları başta olmak üzere çeşitli kaynaklardan yararlanılarak destanlar, destanlarda işlenen konular hakkında bilgilenmekteyiz (Sapuz, 1998: 21).

M.P. Gryaznov'un düşüncesine göre; M.Ö 7.-6. asırlardan, M. S. I. asra kadar Doğu Avrupa ve Orta Asya'da atlı göçebe milletler arasında hayvan sürülerini ve yaylaları ele geçirmek için savaşlar durmaksızın devam ediyordu. Halk kahramanlarının yaratılmasında bu durum son derece etkili olmuştur. Bunlar en ve kudretli ve en cesur savaşçı alplardır. Milletın başbuğu olan bu alplar hakkında meydana gelen efsaneler ise ilk destanları oluşturmaktadır (İnan, 1992: 3).

Çok zengin ve eski bir tarihe sahip olan Türk milletinin çeşitli boyları arasında birçok destan meydana gelmiştir. Ancak bunların metinleri, günümüze kadar tam olarak gelmemiştir. Günümüzde ilk devir destanlarından sadece Oğuz Kağan Destanı metnine sahip bulunmaktayız. Diğer destanlardan elimizde oldukça az metin bulunmaktadır. Çoğunun konu ve vakalarını ise muhtelif tarih kitaplarında tarihçilerin rivayetlerinden öğrenmekteyiz.

Türk destanlarının bir kısmı İslâm'dan önce teşekkül etmiş, bir kısmı ise İslamiyet'ten sonra meydana gelmiştir (Timurtaş, 1990: 178).

SEYYİD BATTAL GAZİ DESTANI

Seyyid Battal Gazi (674/680-740) 7. yüzyılın sonları ile 8. Yüzyılın ilk yarısında yaşadığı bilinen ve Malatya serdarı Hüseyin Gazi'nin oğlu olarak kabul edilen bir halk kahramanıdır. Ünü kuşaktan kuşağa, adı dilden dile yayılan Battal Gazi'nin soy geçmişi ve kimliği konusunda farklı bilgiler verilmekte, tartişmalar yaşanmaktadır. Onun tartişılmayan yanı ise Anadolu'da yaşamış bir İslam savaşçısı olduğudur (Küçükcan, 2009: 248). Ölümünün hicri 122, miladi 741 yıllarında olduğu söylenmektedir (Saray, 1986:114).

Seyyid Battal Gazi'nin dünyamızdan ayrılışının üzerinden yaklaşık 1250 yıl geçmiştir. Ama o hâlâ yaşamakta ve inançsal, hatta kültürel nitelikli olarak bazı kesimlerin yaşayışında belirli alanlarda da olsa etkisini sürdürmektedir (Küçükcan, 2009: 248).

Seyyid Battal Gazi'nin destansı ve tarihsel olmak üzere iki yönü bulunmaktadır. Balkanlardan Orta Asya'ya kadar tüm Müslüman toplulukları tarafından ortak bir kültür mirası olarak kabul edilen bu eserin destansı ve tarihsel ve yönünü ayrı ayrı incelemek gerekmektedir (Arak, 2006: 52).

Battal Gazi'nin özellikle Eskişehir, Malatya, Kayseri ve Sivas çevresi gibi Türk topraklarında, bırakmış olduğu izlere bakılarak onun bir Türk kahramanı olduğu söylemek mümkündür. Öte yandan Battal Gazi'nin Kayseri'de yaşadığını gösteren izlere hala rastlanılmaktadır (Arak, 2006: 53). Eskişehir'e bağlı Seyitgazi ilçesinde bulunan Seyit Battal Gazi Türbesi ve Külliyesi ise şehrin başat tarihî ve turistik beldelerinden biri olarak yer almaktadır.

Battal Gazi Destanı, Battal Gazi isimli bir kahramanın VIII. yüzyılda Emevî-Bizans savaşlarında din için yaptığı savaşları konu edinen destan ya da destanî halk hikâyesidir. *Hikâyet-i Seyyid Battal Gâzi*, *Menâkıb-ı Gazavât-ı Seyyid Battal Gâzi*, *Kitab-ı Battal Gâzi* ve *Seyyid Battal Gâzi Menkubeleri*, gibi birçok isimle de anılmaktadır (Demir vd.,2006: 113). Türkler Anadolu'yu vatanları yaptıktan sonra bu coğrafyada üç önemli destan meydana getirmişlerdir. Bunlar Dânişmend Gazi Destanı, Battal Gazi Destanı ve Saltuk Gazi Destanıdır. Bunlardan Battal Gazi

Destanı, Anadolu'da teşekkül etmiş olan ilk Türk destanıdır. İlk şeklinin ise mensur olduğu bilinen Battal Gazi Destanının XI - XIII. yüzyıllar arasında teşekkül etmiş ve XIII. yüzyılda kaleme alınmış olduğu düşünülmektedir. "Battalnâmenin Türkiye dışında Kırgızistan, Tataristan, Azerbaycan, Özbekistan ve Kazakistan'da tespit edilen, Anadolu Türkçesi ve farklı lehçelerle oluşturulmuş metinlerini içeren çok sayıda nüshasının bulunuyor olması menkıbelerin yaygınlığı hususunda somut deliller ortaya koymaktadır (Cicioğlu, 2013:428). Battal Gazi Destanı Orta Asya'da sadece Türkler arasında değil, bölgede yaşayan diğer halklar arasında da yayılmıştır. Destanın bu kadar yaygın olması, Orta Asya'da Battal Gazi anlatılarının daha önceden de var olmasıyla açıklanabilir. Destanın Anadolu'da yazıya aktarılan nüshalarının Orta Asya Türklerine ulaşmasıyla birlikte Türkçenin farklı lehçelerinde de destanın yeni metinlerinin oluşmasına neden olmuştur. Destanın Orta Asya'ya ulaşan Anadolu metinleri, zamanla yayılarak çeşitlenmiştir. Böylece destan hem Anadolu'da yazılan kopyalarından hem de birbirinden etkilenerek yayılmıştır (Bars, 2015: 8). Battal Gazi Destanı Türklerin Anadolu'yu vatan olarak kabul etmelerinin ve daha önce Anadolu'da yaşayan insanları Türk-İslam sentezinde birleştirerek yeni bir halk haline getirmelerinin destanıdır. Bu destana Türkler kendi isteklerini, duygu ve amaçlarını, ayrıca yüzyıllardan beri oluşan bilinçaltındaki bilgilerini eklemiştir (Ergün, 1987: 54-59).

Destanın aslı, Emevilerin Hıristiyanlarla VIII. yüzyılda yaptıkları savaşlarda büyük kahramanlıklar göstermiş olan Abdullah isimli kişiyle ilgili olarak doğmuştur. Battal kelimesi Arapçada kahraman anlamına gelmektedir. Battal Gazi ise Arap kahramanlarına verilen unvanlardandır. Türklerin Müslümanlığa geçişleri ile birlikte Battal Gazi Destanı, Türkleştirilerek önceki destan epizotlarıyla güçlendirilmiş olup anlatım geleneği içine alınmıştır. XII. ve XIII. yüzyıllarda Battalname başlığıyla birlikte yazıya çevrilmiştir. Seyyid Battal olarak da anılan kahraman hikâyeci âşıkların repertuarlarında da yer almıştır. Battal hem çok dindar, hem çok cömert ve aynı zamanda da çok bilgilidir. Ayrıca Müslümanlığı yaymak için verdiği mücadelede insanlarla birlikte bir de cadı, dev ve büyücü gibi olağanüstü varlıklarla da savaşmıştır. Aşkar Devzâde adındaki atı da kendisi gibi bir kahramandır. (Kırk gün güneş görmeyen bir ahırda ıslah edilmiştir (Karakurt, 2012: 201). Türk, Fars ve Araplar tarafından X. ve XX. yüzyıllar arasında oluşturulan ortak İslâm kültür ürünlerinden biri olmasının yanında Orta Asya'da yaşayan Türk guruplarının arasında da yayılarak Türk değerleriyle kaynaşmıştır (Günay, 2016).

Battalnamenin konusu Battal Gazi'nin Hıristiyanlarla Anadolu'da yaptığı savaşlardır. Anadolu'da yapılan bu savaşların merkez sahası genel olarak Malatya'dır ve savaşlar Hıristiyanlık ile İslamiyet'in mücadelesi şeklinde dini bir kimlik taşımaktadır. Burada gaza ve cihad ruhu kendini kuvvetli bir şekilde hissettirmektedir. Seyit Battal Gazi bu savaşlarda bir tür "evliya" karakteri sergilemektedir. Ateşte yanmamakta; caddarlarla ve devlerle savaşmakta; dualar okumakta ve bu dualarla büyüleri bozmakta; çok kısa zamanlarda oldukça uzun yollar kat etmektedir. Hızır ile dosttur, zor zamanlarda Hızır'dan yardım almaktadır. Kâfirleri İslâm'a çağırmaktadır. Şayet bu davet kabul edilmezse davetini kabul etmeyi öldürmektedir. Yaptığı her savaş sonunda elde ettiği ganimeti din uğruna savaşmış olan yiğitlere dağıtmaktadır.

Gerek kahramanlıkları, gerekse evliya kimliği ile Battal Gazi, Türk gazi tipinin mükemmel bir örneğini teşkil etmekte ve Anadolu halkı üzerinde oldukça etkili olmaktadır. Bu nedenlerden dolayıdır ki Battalnâme Anadolu’da halk arasında yüzyıllarca sözlü olarak aktarılacak yaşamıştır. Battalname sadece Anadolu’da değil Anadolu’dan başka yerlerde yaşayan Türk topluluklarında da beğenilmiş, yazılmış ve okunmuştur. Tamamı Müslüman Türk adetleri dikkate alınarak oluşturulan Battalname’nin yazım tarihi kesin bir şekilde bilinmemekle beraber, XI–XII. yüzyıllarda Danişmendîler döneminde söylendiği ve Danişmendnâme’nin 643’ten (1245-46) önce bir tarihte kaleme alındığı düşünülmektedir (<http://www.yenidenergenekon.com/13-seyid-battal-gazi-destani/>, Erişim Tarihi: 15.05.2016).

Efsaneye göre dünyaya geleceği, Hz. Muhammed ölmeden önce Cebrail aracılığıyla Hz. Muhammed’e haber gönderilmiştir. Bu sebepten ötürü Hz. Muhammed’in bir adamı 200 yıl bir mağarada saklanarak Seyit Battal Gazi’nin atı Aşkar Divzade’yi Battal’a vermiştir. Böylece Peygamberin sözünü yerine getirmiştir.

Bir efsaneye göre, Rum Kalesi kumandanlarından birinin kızı, Seyit Battal Gazi’ye aşık olmuştur. Rum Kalesi kuşatması esnasında, Battal Gazinin kırdı uyuduğu bir zamanda, kumandanın kızı kaleden bakarken kaleye imparator tarafından yardım gönderildiğini görmüştür. Bu konuda Seyit Battal Gazi’yi uyarmak amacıyla bir kağıda yazı yazıp, kağıdı taşa sarıp atar. Kızın attığı minik taş parçası, Battal Gazi’nin kalbine isabet eder ve anından orada ölmüştür (Sarı, 2016: 151).

Bir başka efsaneye göre, Battal Gazi’nin babası Malatya Sultanı’nın ordusunda komutandır ve Rumlara karşı yapılan savaşta ölmüştür. Tanrı tarafından kendine bahşedilen doğaüstü güçlere sahip olan, savaş meydanında kükrediği zaman yetmiş iki bin kafiri darmadağın eden Seyit Battal Gazi İslam bilimlerini öğrendiğinde tam 13 yaşındadır. At binmekte ve kılıç kullanmakta üstüne yoktur. Tüm bu yeteneklere sahip Seyit Battal Gazi babasının öcünü almak amacıyla yollara düşmüş ve bir günde bütün düşman ordusunun komutanını, kardeşlerini ve diğer on dört komutanı öldürmüştür. Bu nedenle isminin duyulduğu her yerde insanlar korkuya kapılmışlardır.

Sonuç

Destanlar kültür aktarımı ve kültürün güncellenmesi görevini üstlenmektedirler. Çeşitli uygarlıkların ve yüzyılların birikimiyle oluşan Türk kültürünün, sahip olduğu destanların varlığını sürdürmesi önemlidir. Bu sayede geçmişten geleceğe kurulacak bu köprü sayesinde kültürün sürekliliği sağlanmış olacak ve kültürün gelecek olan nesillere aktarılması gerçekleşecektir. Bu bağlamda Türk gazi tipinin en iyi örneklerinden olan biri olan Battal Gazi, kahramanlığı ve evliya kimliği ile Anadolu’da insanlar üzerinde oldukça etkili olmuştur. O nedenle Anadolu insanı arasında yüzyıllarca sözlü bir biçimde yaşamıştır. Seyyid Battal Gazi Destanı yapısı ve zengin içeriği ile gelecek nesillere aktarılması gereken kültürel bir mirastır. Adı geçen destana Türkler kendine has ideallerini, hislerini, isteklerini ve yüzyıllardan beri bilinçaltı ile birlikte aktarılan bilgileri yerleştirmiştir.

Tüm bunlar değerlendirildiğinde, turizm ülkesi olan Anadolu'da destanların yeni nesillere aktarımı konusunda iç turizmde projeler yapılabilir. Bunun yanında tur operatörleri ya da seyahat acentaları tanıtım filmlerinde kültürel miras öğelerine vurgu yaparak milli kültürün aktarımı konusunda katkı sağlayabilirler. Bu tür kültürel yaklaşımların turizm sektörüne katkısının yanı sıra geçmişe ait değerlerin tanıtılması ve orijinal halleriyle nesilden nesile aktarılmasının mümkün olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Aliağaoğlu, Alpaslan. "Sosyo-kültürel miras turizmi ve Türkiye'den örnekler." *Coğrafi Bilimler Dergisi* 2.2 (2004): 50-64.

Apostolakis, Alexandros. "Theconvergenceprocess in heritagetourism." *Annals of tourismresearch* 30.4 (2003): 795-812.

Arak, Hüseyin. "Alman Halk Kahramanı Kral Rother ile Türk Halk Kahramanı Seyyid Battal Gazi'nin Tarihsel Gerçekliği." *Millî Folklor* 72 (2006): 47-57.

Bars, Mehmet Emin. "Türk Destan Kahramanı Tipi Bağlamında Battal Gazi." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 36 (2015): 7-20.

Chronis, Athinodoros. "Coconstructingheritage at theGettysburgstoryscape." *Annals of tourismresearch* 32.2 (2005): 386-406.

Cicioğlu, Muhammet Nurullah. "Kırgız Türkçesiyle Yazılmış Olan Seyyid Battal Gazi Destanı Üzerine Bir İnceleme." *TurkishStudies-International PeriodicalForTheLanguages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkic* 8.4 (2013): 427-440.

Demir, Necati, and Mehmet Dursun Erdem. "Türk Kültüründe Destan ve Battal Gazi Destanı." *Electronic TurkishStudies* 1.1 (2006).

Edson, Gary. "Heritage: PrideOrPassion, Product or Service?." *International Journal of HeritageStudies* 10.4 (2004): 333-348.

ergün, Mustafa. "İnsan Şahsiyetinin Oluşmasında Örnek Tiplerin Önemi ve Battal Gazi Tipi." *Milli Kültür*. 58 (1987): 54-59.

Günay, Umay. Türk Destanları, URL: http://karesitarih.balikesir.edu.tr/umur_gunay.pdf, Erişim tarihi: 21.05.2016

Henderson, Joan C. "Builtheritageandcolonialcities." *Annals of TourismResearch* 29.1 (2002): 254-257.

ICOMOS (2008) Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü, Erişim Tarihi, 08.02.2008.

İnan, Abdülkadir. *Türk Dünyası El Kitabı*. Ankara.: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınlan, 1992

Candaş Kahya, Nimet, and Ayşe Sağsöz. "Kentsel Sitlerde Değişim: Doğu Karadeniz Bölgesi Kentsel Sitleri." *Planlama*,(4) (2004): 57-66.

Karakurt, Deniz. *Türk Mitoloji Ansiklopedisi*, e- kitap, 2012

Karataş, Cuma. *Destanlar*, Ankara: Yuva Yayınlan, 1999.

Kiper, Perihan. *Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel-Kültürel Değerlerinin Korunması, Türkiye Bodrum Örneği*, İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı, 2006.

Küçükcan, İlyas. "Tarihsel Gelişim Sürecinde Seyyid Battal Gazi-Hacı Bektaş Velî Bağlantısı Poria, Yaniv, ArieReichel, andAvital Biran. "Heritage site management: Motivationsandexpectations." *Annals of tourismresearch* 33.1 (2006): 162-178.

Russo, AntonioPaolo. "The "viciouscircle" of tourismdevelopment in heritagecities." *Annals of tourismresearch* 29.1 (2002): 165-182.

Sapuz, K.Tahir. *Türk Edebiyatının Çağdaşları*, Ankara: Armoni Matbaacılık Ltd.Şti., 1998

Sarar, İsmail Ali. "Seyyid Battal Gazi ve Anadolu'da Yüzyıllardır Süre Gelen Battal Gazi Gelenekleri ve Görenekleri", I. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyum Tebliği, İnönü Üniversitesi, İstanbul. (1986) .

Sarı, İbrahim. *Türk'ün Destanları*. İstanbul: Net Medya Yayıncılık, 2016

Sepetçioğlu, Mustafa Necati. *Karşılaştırmalı Türk Destanları*. İstanbul: Akran Yayıncılık, 1990

Sönmez, M. *WEB Tabanlı CBS ile Bergama'nın Turizm Coğrafyasında Kültürel Miras Değerlendirilmesi*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir. 2008

Timurtaş, Faruk Kadri. *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul: Boğaziçi Yayıncılık, 1990

<http://www.yenidenergenekon.com/13-seyyid-battal-gazi-destani/>, Erişim Tarihi: 15.05.2020